

JAPONYA'NIN MODERNLEŞMESİ VE ATATÜRKÇÜ MODERNLEŞME

Prof. Dr. İSMET GİRİTLİ

I

Japonya'nın 1868'de başlayan Meiji Dönemi'ndeki modernleşme hamlesinde başlıca faktör, Türkiye'de olduğu gibi, Batı teknolojisinin üstünlüğünün anlaşılması ve uçurumun bir an önce kapatılması arzusudur; başka bir deyim ile millî çıkarları ön plânda tutan "milliyetçilik"tir. Japon modernleşmesinde de kilit faktör, "Temel Eğitim Sistemi" olmuş; Atatürk'ün 3 Mart 1924 tarihli Eğitimin Birleştirilmesi Kanunu'nda olduğu gibi, temel eğitim, millî bütünlüğün temel unsuru olarak denetim yönünden Millî Eğitim Bakanlığı'nın tekeline terk edilmiştir.

Ülkede sermaye birikimi, teknik bilgi ve imkânlar mevcut bulunmadığı için, Meiji Dönemi'ndeki endüstrileşme de Atatürkçü devletçilik ile bir paralellik arzemiş; devlet çelik, çimento, porselen, tuğla ve tekstil endüstrilerinin kurulmasına öncülük etmiştir. Bu modernleşme hamlesinde de Batı kültür ve uygarlığı "Bunme Kaika-Uygarlık ve Aydınlik" sloganı ile alınmış; Meiji Dönemi'nde "Vakon Yosair-Japon Ruhü ve Batı İlmü" sloganı ile ülkenin kültürel cephesinin korunması öngörüldüğü halde, uygulamada, Atatürk'ün daha sonraları belirttiği gibi, uygarlık ve kültürün bir bütün olduğu anlaşılmıştır.

Japonya'nın siyasî ve ekonomik modernleşmede gösterdiği başarının başlıca sebebi, milletçe kesintisiz bir şekilde sergilediği plânlı ve disiplinli çaba olmuştur. Bu sebep ile Atatürk'ün millete dayanması ve milleti eğitme kararı da Japonya ile benzerlik taşımaktadır. Japonya'nın süratli ve sürekli modernleşmesinin bir diğer faktörü, bu ülkede dinin sadece ahret işleri seviyesinde kalması ve yenilik hareketlerini kösteklememesidir. Gerçekten Konfüçyüs felsefesinden esinlenen Japonya'daki lâiklik eğilimi, Batı dünyasına nazaran en az 300 yıl daha önce başlamaktadır.

Kısaca, Japonya'daki modernleşme hareketi, Kemalist modernleşmedekine benzer şekilde, lâiklik, gerçekçilik, rasyonalizm, pragmatizm ve milliyetçilik gibi çeşitli temellere ve Batı dünyasını Rönesans ve Reform döneminden beri yöneten ve yükselten ilkelere dayanmaktadır.

II

Japon Hükûmeti Dışişleri Bakanlığı'nın nazik daveti üzerine, 16-29 Kasım 1980 tarihlerinde yaptığım Japonya gezisi, bu ülkeye daha evvel 1965 ve 1977 yıllarındaki ziyaretlerimden sonra, üçüncü seyahatim oldu. Daha önce Tokyo, Osaka, Kyoto ve Nara şehirlerine yaptığım ziyaretlere ek olarak, bu defa da Nagoya, Hiroşima, Toba ve Ujijama şehirlerini ziyaret ederek, ülkenin önemli parçalarını, ya uçak veya saatte 210 km hızla giden elektrikli trenlerle katetmek; ülkenin birçok tarihi, kültürel, ticarî ve sanayi merkez ve tesisini ziyaret etmek; Japonya'nın ileri gelen, siyasal ve sosyal bilimcileri ve gazetecileriyle beraber, Japonya'nın nasıl modernleştiği konusunu karşılıklı tartışmak ve bundan daha da önemlisi, kanımca dünyanın en çalışkan, disiplinli, saygılı ve nazik milletini oluşturan "Japon insanı" ile temasa gelmek fırsatını buldum.

Japonya'nın, batıda Çin ve Sovyetler Birliği; doğuda da Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri gibi, büyük ve dev ülkeler ile çevrili bir adalar ülkesi olduğu ve dört büyük ada ile 3918 küçük adadan meydana gelen bu ülkenin 377.535 km² lik alanının Türkiyemizin yarısından da küçük bir alanı oluşturduğu bilinmelidir. Ne var ki, çok dağlık olan Japonya'nın ancak beşte birinden az bir parçası tarıma ve diğer ekonomik işletmelere uygun bulunmakta ve bu yüzden Japonya gerçekte -Hollanda ve Belçika'dan daha da kalabalık Hong Kong ile Singapur gibi şehir devletler ayrı tutulursa- dünyanın nüfus bakımından en yoğun ülkesini oluşturmaktadır.

Gerçekten 1985 durumuna göre, nüfusu 120 milyonu geçen Japonya Çin, Hindistan, Sovyetler Birliği, ABD ve Endonezya'dan sonra dünyanın altıncı en kalabalık ülkesini meydana getirmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleştirdiği hamle sayesinde Japon insanının ortalama ömrü, 1978'de erkek için 72.97; kadın için de 78.33'e ulaşmış ve dünyada en iyi yeri almaya başlamıştır. Son yıllarda % 10'un üzerinde gerçekleştirdiği ekonomik kalkınmaya rağmen nüfus artışını kontrol altına almanın önemini de bilmekte olan Japonlar, 1965-77 döneminde yıllık nüfus artışını % 1.1'de tutmayı başarmışlardır. Bunun ise, Avrupa'nın % 0.6 oranından fazla ve fakat dünyadaki ortalama nüfus artışı oranı olan % 1.9'dan oldukça iyi olduğu ortadadır. Bu münasebetle, bizim ekonomik perişanlığımıza rağmen, nüfus artışımızın hâlâ % 2.4 oranında seyrettiğini hatırlatıyor ve akılcı, bilimci yöntemle ülke sorunlarına eğilmesi gereken yönetimlerimizin, bu konuda süratli karar almasını ve hareket etmesini bekliyoruz.

Zelzele ve tayfun gibi doğal afetlerin sık sık yokladığı ve sarstığı Japonya'nın ancak % 15'i tarıma elverişli olduğu haledde, Japonya gayrisafi gelirden Britanya ve Federal Almanya'yı da geçerek, 1970'lerde ABD ve Sovyetler Birliği'nden sonra, dünyanın üçüncü ekonomik süper gücü olmuştur. "Japon Mucizesi" olarak adlandırılan ve dünyanın en yüksek kalkınma hızını kaydederek, % 10 üzerinde artış gerçekleştiren Japon ekonomik kalkınmasında başarının esas nedeni, modernleşme suretiyle elde edilen teknolojik yeniliklerin ve en son üretim imkânlarının günlük hayata uygulanması ve Japon hükümetlerinin uyguladığı mali politika ile yerli ve yabancı yatırımları teşvik etmesidir.

Yeteri ham maddeye ve enerji kaynaklarına ve hattâ yiyecek maddesine sahip olmayan ve ihtiyacı olan petrolün % 72'sini Orta Doğu'dan ithal etmek zorunda bulunan Japonya, 1973'te patlak veren "Petrol Krizi"ni başarı ile atlattığını bilmiş ve bu ülkenin dış ticaret bilançosu yeniden fazlalık arz etmeğe başlamıştır.

Petrolden yoksun ülkede, kamu ulaşımı 1872'de Meiji Reform Dönemi esnasında hizmete sokulup geliştirilen demiryolu ile sağlanmakta, 1975'ten itibaren kömür ile işleyen lokomotifler, yerini elektrikli ve dizel motorlu trenlere bırakmaktadır. Japonya, balıkçılıkta birinciliği; deniz ticaret filosu bakımından ise, Liberya'dan sonra ikinci yeri işgal etmektedir.

Japon alfabesinin güçlüğüne rağmen, Japonya'da okuyup yazma bilmeyenlerin sayısı % 0.7 civarında bulunmakta; Japonya nüfusuna oranla her bin kişi başına 1979'da sattığı 571 adet gazete ile, İsveç'ten sonra ikinci gelmektedir. Japonya'nın mucizevi kalkınmasında "Temel Eğitim" in yönü ve karakteri de önemli rol oynamaktadır.

Harvard Üniversitesi Sosyoloji Profesörü ve Doğu Asya Etütleri Bölümü Başkanı Ezra F. Vogel, ilk baskısı 1979 yılında çıkan ve Japoncaya tercümesi Japonya'da en çok satan kitaplar listesinde yer alan "Japon As No. 1 — Bir Numaralı Ülke Olarak Japonya" adlı eserinde, Japonya'nın nasıl dünyanın en güçlü endüstri ülkesine dönüştüğünü anlatmakta ve 1868'de modernleşme hareketini başlatan Meiji Dönemi liderlerinin önemli rolünü kabul etmekle beraber, Japonya'nın Batı'yı yakalamasında, Merkezî Hükümet bürokrasisi plânlama ve direktiflerinin, sıkı hükümet-iş çevreleri işbirliğinin, güçlü şirketlerin ve eğitim programlarının büyük rolü olduğunu yazmaktadır. Yazara göre, başlangıçta süratli değişim için gerekli direktifleri vermek üzere kurulan Japon bürokrasisi, 20. yüzyılın ikinci yarısında Japonya'nın endüstrileşmesini sağlayarak, bu ülkeyi "Endüstri Sonrası" bir toplum haline sokmuştur.

Kanaatimiz şudur ki: Türkiye'nin bir Japonya, Türklerin de birer Japon olması imkânı ve gerekliliği olmamakla birlikte, ülkemizin geçmiş yıllarda Batıdan olduğu gibi bugün, Japonya'dan alacağı önemli dersler vardır.

Kemalist Modernleşme Modeli'nin Japonya'nın siyasal ve ekonomik modernleşmesi ile birçok paralellikler taşıması, "Japonya Örneği"nin gözden uzak tutulmaması gerektiği gerçeğini ortaya koymaktadır.

1968'de, Japonya'nın modernleşme hamlesinin ilk yüz yılını geride bıraktığı malûmdur. 1603-1867 yılları arasındaki feodal Tokugawa yönetimi'nin Japon Adaları'nı tamamen Batıya ve Dünyaya kapama girişimi başarısızlıkla sonuçlanmış; 1853'te ABD, Komutan Matthew, C. Perry komutasında Kurihama Körfezi'ne yolladığı güçlü deniz filosu ile hem Japonya'nın limanlarını açması hem de ilk Amerikan Başkonsolosu Townsend Harris'in Japonya'da yerleşmesi ve 1858'den itibaren Çin ile imzalananlara benzeyen ve eşitlik ilkesini gözetmeyen kapitülasyon anlaşmalarının imzalanması ile sonuçlanmıştır.

İşte Japonya'nın modernleşme hamlesine girişmesinde başlıca faktör, Osmanlı İmparatorluğu'nda olduğu gibi, Batı teknolojisinin üstünlüğünün anlaşılması ve bu uçurumun bir an önce kapatılması arzusudur.

1863-64 yıllarında Yokohama yakınlarında öldürülen bir İngilizle karşılık, Britanya donanmasının Kagosima şehrini tahrip etmesi ve Japonya'nın Shinonoseki Boğazı'ndan geçen batılı gemilere ateş edilmesi üzerine müttefik donanmasının karşılık vermesi, Japon gururunu harekete getirmiş; "Fukoku Kyohei—Zengin Memleket, Güçlü Ordu" sloganı ile devrin Satsuma ve Choshu aileleri ile işbirliği yaparak ve Takugawa yönetimine son vererek, 3 Ocak 1868'de imparatorluk yönetimini yeniden yürürlüğe sokmuşlardır. İşte 1868'de başlayan ve İmparator Meiji'nin ölüm yılı olan 1912'ye kadar devam eden büyük değişme ve modernleşme dönemine "Meiji Dönemi" denilmektedir.

Bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün korunması, Japonların o dönemdeki başlıca kaygıları olduğu için, hemen bütün çağdaşlaşma ve modernleşme hareketlerinde olduğu gibi, Japonya'nın siyasal ve ekonomik modernleşmesinin temelinde de ulusal çıkarları ön plâna alan milliyetçilik akımı ve duygusunun yattığı inkâr edilemez.

Neticede, 1870'de % 80'i tarım ile uğraşan nüfus başına millî geliri 65 dolar olan Japonya'nın, bugün tam bir endüstri toplumu haline geldiğini; gayrisafi millî gelirden ABD ve Sovyetler Birliği gibi iki süper güçten hemen sonra üçüncü sırayı işgal ettiğini; 1977'de Sovyetleri de geçtiğini ve ABD'nin

ünlü Hudson Enstitüsü Direktörü Herman Kahn'ın tahminine göre, 2000 yılına doğru nüfus başına düşen millî gelir yönünden dünyada birinci sırayı işgal etmeye aday olduğunu görüyoruz.

Modern Japonya'nın gerçek kurucusu olan ve Japonya'nın tarihinde olağanüstü bir yer işgal edip bugün birçok anıtkabirlerle, sanat galerileri, kültür merkezleri ve hatta Japonya'nın üçüncü büyük şehri Nagoya yakınında bir milyon metrekarelik bir alanda kurulmuş olan ve Meiji Dönemi'nin başarıları ile mimarisini sergileyen "Meiji Mura—Meiji Köyü" ile anısı ebedileştirilen İmparator Meiji'nin yaşadığı dönemdeki itibarını gösteren bir tarihî olay da 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nın kahramanı General Nogi ve karısının İmparator Meiji'nin cenaze günü intihar etmeleri hususudur.

Meiji yönetimi, Japon ulusunu İmparatorluk rejimi etrafında oluşturmak ve toplamakla işe başlamış; 1876-1880 döneminin kavurucu enflasyonuna çare aramak, bu yönetimin başlıca kaygısı olmuştur. Alınan "kemer sıkma" önlemleri halkın memnuniyetsizliğine rağmen, sürdürülmüş ve 1884'te enflasyon durdurularak, ekonomik hedeflere kademe kademe ulaşılmaya başlanmıştır.

Meiji Dönemi'nde başarıyı ve modernleşmeyi sağlayan temellerden birisi de "merkezden yönetim" sisteminin Japonya'da yürürlüğe sokulması olmuş; feodal dönemin idarî bölgeleri 1871'de kaldırılarak, yerine merkezden tayin edilen valilerle yönetilen vilâyetler esas kabul edilmiştir. Silâhli kuvvetler de hükûmetin denetimi altına sokulurken, ulaşım ve haberleşme sistemi de süratle düzeltilmiş; ülke demiryolları, telgraf ve posta şebekesi ile baştan başa örülmüştür.

Fakat Japon modernleşmesinin esas kilit faktörü, temel eğitim sistemi olmuş; Atatürk'ün 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nda olduğu gibi, temel eğitim, ulusal bütünleşmenin temel unsuru olarak denetim yönünden Millî Eğitim Bakanlığı'nın tekeline terkedilmiştir. Meiji Dönemi'ne gelinceye kadar Japon erkek çocuklarının % 50'si, kız çocuklarının ise % 15'i "terekoya" adını taşıyan ve tapınaklarda yürütülen eğitimden geçerken, Meiji Dönemi'nde ulusal eğitim süratli bir gelişme kaydetmiş ve ilkokula gidenlerin sayısı okuma çağındaki çocukların % 95'ini oluşturmaya başlamıştır.

Tokugawa Dönemi'nin dört ayrı sınıfa dayalı toplum düzenini de kaldıran ve "imtiyazsız, sınıfsız" halktan oluşan bir ulus yaratmayı amaçlayan Meiji Dönemi, bu konuda da süratli olarak başarıya ulaşmış; 1878'de Tokyo İmparatorluk Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin % 74'ü

askerî aristokrasiye ve sadece % 25'i esnaf, emekçi ve diğer sınıflara ait iken, sadece yedi sene zarfında, yani 1885 yılında bu oran, % 52'ye karşı % 48 olmuştur.

Meiji Dönemi'ndeki ekonomik kalkınma hamlesi de ülkenin geleneksel sektörü olan tarımın geliştirilmesi suretiyle elde edilen sermayenin endüstri kurmakta yararlanılması ile gerçekleşmiş, yabancı sermayeden yararlanmak çok daha sonraki aşamada olmuştur.

Ülkede yeterli sermaye birikimi, teknik bilgi ve imkânlar mevcut bulunmadığı için, Meiji Dönemi'ndeki endüstrileşme de Atatürk Dönemi'ndeki endüstrileşme ile bir paralellik arzemiş; devlet çelik, çimento, porselen, tuğla ve tekstil endüstrisinin kurulmasına öncülük ederek, Batının üretim metot ve tekniklerini ülkeye sokmuştur.

Bu modernleşme hamlesinde Batı kültür ve uygarlığı "Bunmei Kaika-Uygarlık ve Aydınlik" sloganı ile alınmış; ilk Millî Eğitim Bakanı Arinori Mori, daha önce kabul edilen Çin harflerinin yerine Latin alfabesinin yürürlüğe konulmasını istemiş, fakat başarıya ulaşamamıştır. Meiji Dönemi'nde, "Wakon Yosair-Japon Ruhü ve Batı İlmî" sloganı ile ülkede, manevî ve kültürel bilginin korunması öngörüldüğü halde, uygulamada bu gibi sloganlar etkisiz kalmış, zira Atatürk'ün daha sonraları çok yerinde olarak belirttiği gibi, uygarlıkla kültürün bir bütün oluşturduğu, sadece teknik ve bilimi almakla çağdaşlaşmanın mümkün olmadığı anlaşılmıştır.

III

Daha geçen yüzyılda, uygar dünyaya kapalı olan feodalite içinde yaşayıp, teknolojik yönden Batı dünyasına nazaran birkaç yüzyıl geride bulunan Japonya, Asya'nın nasıl ilk modern ülkesi ve endüstri gücü oldu? Yine aynı Japonya, İkinci Dünya Savaşı'ndan tamamen yıkılmış olarak çıkmasına rağmen, gayrisafi millî gelirden Fransa, İngiltere ve Federal Almanya gibi Batının ekonomik devlerini geçerek, ABD ile birlikte komünist olmayan dünyanın ekonomik lider sandalyesine nasıl oturdu? Bu soruların cevabını Japonya'nın, siyasî ve ekonomik modernleşmesini süratli, kesintisiz ve zikzaksız bir şekilde gerçekleştirmek için milletçe plânlı ve disiplinli bir çaba sergilemesinde aramak lâzımdır. Her şeyden önce vurgulanması gereken gerçek, modernleşme yolunda kendine Batıyı örnek alan Japonya'nın, bu işi Batı uygarlığına olan hayranlığından ziyade, Batı teknolojisinin üstünlüğünü görerek ve geçen yüzyılın Çin'i gibi Batı ülkelerinin emperyalist iştihalarına kurban olmamak arzusu ile yapmasıdır.

Temmuz 1853'te Amerikan donanmasının güçlü topları karşısında Japon Adaları'nın kapılarını Batı ülkelerine açan ve daha sonra Puccini'nin ölmez "Madame Butterfly" operasında ebedileşen ABD'nin ilk konsolosu Townsend Harris'in konsolosluk açmasına müsaade eden Japonya, kısa zamanda 1858 Andlaşması'nın "kapitulâsyoncu" hükümlerini de kabul etmiş ve bir İngiliz tüccarının öldürülmesini protesto için Gagoshima şehrini yerle bir eden İngiliz donanmasının bu kuvvet gösterisini de sineye çekerek, ender rastlanır bir serinkanlılık ve pragmatizm ile, kendine en kısa zamanda güçlü bir donanma hazırlamak için, İngiliz donanmasını model almıştır.

Asıl adı Mutsuhito olan İmparator Meiji'nin 1868'de, süratli bir modernleşme dönemi başlatarak, bir taraftan siyasal ve ekonomik reformlar yaptığını, diğer taraftan en kabiliyetli Japon gençlerini İngiltere, Almanya, Fransa ve ABD gibi ülkelere Batı teknolojisini ve yöntemlerini öğrenmek için yollarken, ABD'den posta, tarım, eğitim danışmanlarını; Almanya'dan doktor ve askerî teknisyenleri; Fransa'dan ise hukuk ve tersane uzmanlarını davet ettiğini; Kraliçe Victoria Dönemi İngilteresi'nden ise Japon donanmasının ticaret filosunu, demiryolu, telgraf sistemlerini ve bankacılığı ile mühendisliğini geliştirmek için uzmanlarını getirttiğini görüyoruz.

Bismarck Almanyası'nın Anayasası'nı da kendine model alan ve Asya'da ilk defa parlamenter monarşiyi başarı ile yürürlüğe sokan Japonya'nın Meiji Dönemi'nde kanaatimizce tek büyük hatası, Kemalist Model'den farklı olarak, "Yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesini kabul etmemesi ve üstelik Ordu ve Donanma Bakanları'nın aktif görev başındaki general ve amirallerden olmasını şart koşan bir emirnameyi 1900 yılında yürürlüğe sokması ve bu hükmün, 1930'larda militarizmin depreşmesine ve Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı'na girmesine yol açması olmuştur.

Süratle modernleşen ve çağdaşlaşan Japonya, o dönemin saldırgan Batı emperyalizminden de esinlenerek ve Fransızların Çin Hindi'ni, Hollandalıların Endonezya'yı, Amerikalıların Filipinler'i, Rusların da yalnız Sibirya'ya değil, Mançurya'ya ve Kore'ye yönelik yayılmalarını örnek alarak, 1891'de Çin'i yenilgiye uğrattıktan sonra 1904-1905 Savaşı'nda, üç haftalık bir mücadeleyi takiben, Mugden'de Çarlık ordusunu yendiğini ve Amiral Togo komutanlığındaki yeni kurulmuş bir Japon donanmasının Sovyet donanmasını tahrip ederek, 40 gemilik Rus Baltık filosunun, iki gemi dışında, tümünü batırdığını ve bir günde donanmasını dünyanın en güçlü donanmalarından biri olarak kabul ettirenken, Avrupalıların yenilmezliği efsanesini de, Mustafa Kemal gibi, diğer Asyalı ve özellikle Hintli milliyetçiler önünde çürüttüğüne tanık oluyoruz.

1912'de İmparator Meiji öldüğü zaman, 43 yıllık yönetimi esnasında, küçük, tecrit edilmiş ve feodal bir devlet yerine, endüstri ve askerî güce dönüşmüş Japonya bırakmıştır.

Daha sonraki yöneticilerin ve politikacıların önleyemediği saldırgan militarizmin sonucu olarak, İkinci Dünya Savaşı'na katılıp yenik düşen ve ABD işgaline uğrayan Japonya'nın "Ekonomik Mucize" olarak adlandırılan onarım ve kalkınma hareketini başarmasının en büyük kaynağı, yine disiplinli ve çalışkan Japon milleti olmuştur. Dünya Savaşı'ndan sonra Japonlar, millet olarak büyük çaba ve fedakârlık göstererek yetersiz kazançlarının % 20'sini tasarrufa ayırarak, yeni endüstriler için sermaye oluşturmuşlar; haftada altı gün çalışarak ve işten sonraki gece saatlerini araştırmaya ve eğitime ayırarak, 1950'de 10 milyar dolar olan Japon gayri safi milli gelirini, 1974'te 400 milyar doların üzerine çıkarmayı başarmışlardır. İngilizlerin ünlü haftalık The Economist dergisi bu hamleyi dünya ekonomi tarihinin en olağanüstü atılımı olarak nitelemiştir. Gerçekten, büyük ve zengin topraklara, kaynaklara ve geniş nüfusa sahip olan ABD ve Sovyetler Birliği'nin yanında, doğal zenginliklerden ve ham maddeden tamamen yoksun Japonya'nın, üçüncü bir ekonomik süper güç olarak yer alması ancak mucize olarak adlandırılabilir.

Japonya, bu başarısını ihracata yönelik endüstrisine borçludur. Gerçekten 1960'lardan itibaren Japon transistör radyolarını, motosiklet ve otomobillerini, fotoğraf makinalarını dünyanın beş kıtasında görmek olağan olmuştur. Bunun dışında Japonya dünyanın en güçlü çelik endüstrisini kurmuş, 500.000 tona yaklaşan dev tankerler inşa eden tersaneler oluşturarak, TV alıcıları, saat, elektronik eşya ve bira gibi çeşitli maddeler bakımından dünyanın en büyük üreticisi ve ihracatçısı olmuştur. Bununla beraber, Japonya'nın üretiminin % 90'ını ülkesinde tüketen bir "Dev Tüketici" olduğu ve bu bakımdan üretiminin % 20-40'ı arasında ihracat yapan Batı Avrupa ülkelerinin, oran bakımından gerisinde olduğu bilinmektedir.

Aynı The Economist dergisi, seviyeli ve saygınlık kazanmış bürokrasi ile yönetilen ekonominin, dünyanın en akıllı "dirigiste" sistemini oluşturduğunu ve hükûmetle özel sektör arasında verimli bir işbirliğinin sürdürüldüğünü yazmaktadır.

Hızlı ve başarılı endüstrileşme ve şehirleşme, iyi eğitilmiş bir orta sınıf meydana getirmiş ve bu orta sınıf, Japonya'daki demokrasinin temelini ve garantisini oluşturmaya başlamıştır. Ne var ki, Japonya'daki demokrasi "ayak takımı" yönetimi değil, daha ziyade "meritocracy" olarak adlandırılan ehliyete ve kabiliyete dayanan bir yönetimdir.

IV

Geride bıraktığımız 117 yıl zarfında, Japonya'nın tam iki defa belli başlı müesseselerini yenilediğini; 1868 Meiji Dönemi'nde hükûmet, iş, eğitim, askerlik alanında modernleşme hareketi gerçekleştirilirken, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve işgal altındaki dönem esnasında, demokratik anayasanın kabul edilerek yürürlüğe sokulduğunu; Amerikan işgalinin bitim yılı olan 1952'den sonra da Japonya'nın ticaret ve endüstri alanında modernleşerek, 1952'de gayrisafi millî geliri Fransa ile İngiltere'ninkine oranla ancak 1/3 iken, 1977'de İngiltere ile Fransa'nın toplam gayrisafi millî gelirine ulaştığını ve ABD ile Sovyetler Birliği'nden sonra, dünyanın üçüncü ekonomik gücü haline geldiğini biliyoruz.

1977'den bu yana ise Japonya, gayrisafi millî hasıla bakımından Sovyetler Birliği'ni de geride bırakmıştır; 2000 yılına doğru ise ABD'nin yerini alacağı tahmin edilmektedir.

Çok defa "mucize" olarak adlandırılan bu Japon başarısının başlıca nedeninin Japon toplumunun bilim ve temel eğitime verdiği önem olduğu belirtilmektedir. Gerçekten Daniel Bell ve Peter Drucker gibi düşünürlerce, endüstri sonrası toplumda "bilgi"nin, toplumun en önemli kaynağı olarak sermayenin yerini alacağı tahmin edilmiş ve Japonya bunu doğrulamıştır. Japon milletinin, kaynağı okul, golf alanı, konferans salonu, bar veya TV olsun, bilgi edinmeye ve genişletmeye merakı olduğu ve bir Japonun bütün hayatı boyunca eğitimini sürdürdüğü ifade edilmektedir. Yani, Japon milleti âdeta, Atatürk'ün "Hayatta en hakikî mürşit ilimdir" mesajındaki gerçeği kavramış ve uygulamaya koymuş gibidir. 1976'daki günlük Japon gazete tirajının 61 milyona ulaştığı, bunun da Japonya'dan iki misli kalabalık ABD'nin gazete tirajına denk olduğu belirtilmekte; Japonya'da her yıl ABD'de olduğu gibi 30.000 kadar yeni kitabın basıldığı ve 150.000 kadar kitabın da Japoncaya, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, tercüme edildiği haber verilmektedir.

Eğitim, Japon Televizyonu'nda da çok önemli bir yer tutmakta, 1977'de Japon Televizyonu'nda yayınlanan eğitim ve kültür programlarının haftada 52 saate ulaştığı ve Almanca, Çince, Fransızca ve Rusça yabancı dil programlarının İngilizce ile birlikte yayımlandığı belirtilmektedir. Milletlerarası karşılaşmalarda Japon gençlerinin yapılan birçok testlerde üstün başarı kazandığı gözden kaçmamakta; 1964'te 12 millet arasında 13 yaşındaki öğrenciler için yapılan matematik testinde, Japonların İsrail'den sonra ikinci yeri aldıkları görülmektedir. Meiji Dönemi'nde yürürlüğe

sokulan temel eğitim sistemi sayesinde, Japonların 6 yıllık ilk okullarında, 3'er yıllık orta okullarında ve liselerinde okuyanların oramı birçok Batı memleketinden daha fazla olduğu gibi, bu öğrencilerin çok ciddi ve seviyeli bir öğrenimden geçtikleri; bir Amerikan genci ABD'de yılda 180 gün okurken, Japonyadaki bu sürenin yılda 240 güne ulaştığı ve tatillerin oldukça az olduğu belirtilmektedir.

Bugün Japonya, yalnız ekonomik bakımdan değil, demokratik yönden de dünyanın en ileri ülkeleri arasında yer almakta ve bu durumu ile, "Bir topluma danışma hakkından önce eğitim verilmelidir. Seçmen, oy vermeden önce bilinçlenmelidir. Oy kulübelerinden önce okullar kurulmalıdır. Yeteri kadar eğitim görmeyenin elinde oy pusulası, yalnız faydasız değil, tehlikelidir de" diyen ünlü tarihçi Welles'in bu öğüdünü, Japonların çok iyi uyguladığını söylemek yerinde olur.

V

Bilindiği gibi, Atatürk'ün bütüncü "Çağdaşlaşma Modeli"ne karşı çıkanların öteden beri ortaya attıkları iddia şu olmuştur: "Japonlar, bir Doğu tolu mu olarak, kendi yapı ve geleneklerinde hiçbir değişiklik yapmadan, Batının (Avrupa'nın) ilim ve fennini, kısaca yalnız (maddî) medeniyetini, Tanzimattan daha sonra, ancak 1867-68 yılından itibaren almaya başlamış; buna rağmen modernleşme hızında Türkiye'yi geçmişlerdir." Japonya'nın modernleşmede Türkiye'yi geride bıraktığı muhakkak olmakla beraber, bunun yukarıdaki iddia ile hiçbir ilgisi bulunmayan çeşitli nedenleri vardır.

1868'de "Bunmei Kaika—Uygarlık ve Aydınlik" sloganı ve Japonya'yı modernleştirmek amacı ile başlatılan Meiji Reform Dönemi, 1605 - 1867 arasındaki 262 yıllık Tokugawa yönetimine son vermiş ve bu yönetimin ülkenin kapılarını dışa karşı kapatarak tüm teması kesmesine mukabil, Japonya'yı tekrar ve süratle dışarıya ve özellikle Batı dünyasına açmıştır. Meiji hareketinin amacı, Kraliçe Victoria yönetiminde Britanya'nın, Napolyon III yönetiminde Fransa'nın ve Bismarck yönetiminde Almanya'nın parlak dönemler yaşamasına ve iç savaşını sona erdiren ABD'nin yeni bir kalkınma hamlesine girişmesine rağmen, dış dünyadan tecrit edilmiş Japonya'nın politik ve ekonomik bakımdan, Batı ülkelerinden daha fazla geride kalmasını önlemek ve Japonya'ya hızlı çağdaşlaşma, modernleşme hamlesi yaptırmaktı. 14 Mart 1868'de, İmparator Meiji'nin asiller ve feodal Lordlar önünde yeni reform

hükûmetinin ilkelerini ilân ettiğini ve yeni, modern bir devlet kurmayı üstlenmiş bulunduğunu görüyoruz.

Japonya'da 1871'de kurulan Eğitim Bakanlığı'nın ilk Bakanı Shimpel Eto, Atatürk'ün 3 Mart 1924 tarihli Tedrisat Birliği Kanunu'ndakine benzer şekilde, ülkenin tüm okullarını Eğitim Bakanlığı'nın denetim ve sorumluluğu altına almış ve bu ilke, 1879 Eğitim Emirnamesi ile de doğrulanmıştır.

Meiji Hükûmeti'nin yabancı hocaları ülkeye davet etmek ve Batı kültür ve uygarlığını ülkeye sokmak bakımından birçok girişimde bulunduğunu, Meiji Dönemi (1868-1911)'inde 170 kadar Alman, İngiliz, Amerikan, Fransız ve diğer batılı ülkelere mensup bilgin ve eğitimcinin Japonya'nın kolej seviyesindeki okullarında sosyal ve pozitif bilimler okuttuğunu görüyoruz.

Meiji Dönemi'nin başlıca eğitimcisi olan Yukichi Fukuzawaya göre: İnsanlığın ilerlemesi, Tokugawa Japonyası'ndaki "kapalı toplum"dan Meiji Dönemi'nin "açık toplum"una geçmekle mümkündür. Batı uygarlığı manevî bilgiler, edebiyat ve teorilerden ziyade, buharlı gemi ve lokomotif, telgraf, posta hizmeti ve matbaa gibi çeşitli haberleşme araçlarının ortaya çıkardığı teknolojik gelişmenin ürünüdür.

Her ne kadar Meiji Dönemi'nin "Modernleşme Hamlesi", "Wakon Yosair—Japon Ruhü ve Batı İlmî" sloganı ile başlamışsa da, gerçekte Batıdan sadece teknoloji ve yönetim değil, kültür de ithal edilmiş ve bunun, modernleşmenin kaçınılmaz sonucu olduğu kabul edilmiştir. Kanaatimizce bu durum, uygarlık ile kültür arasında bir fark kabul etmeyen ve bunu bir bütün olarak benimseyen "Atatürkçü Düşüncenin" isabetini doğrulamaktadır.

Japonya'nın, Meiji Dönemi'nde, "Kemalist İnkılâp"tan farklı olarak, Batıdan kültür alanında alfabe, siyasal, hukukî, ekonomik ve sosyal müesseseler bakımından bir "iktibas"ta bulunmadığı iddiası da doğru değildir. Zira Japonya'nın, Meiji Dönemi'nden önce, kendisine nazaran batı olan Çin'den alfabe, edebî, artistik ve mimarî türler ve stiller, Budist ve Konfüçyüs dini ve birçok politik, hukukî, ekonomik ve sosyal müesseseler olarak gayet geniş ölçüde "kültürel iktibas"ta bulunduğunu ve bu nedenle Meiji Dönemi'nde daha ziyade pratik üstünlüğü görülen Batı teknolojisine yönelindiğini ve daha evvel batıdaki Çin'den yapılan kültürel iktibaslar yüzünden Japonya'nın modernleşme hamlesine tepkinin, Osmanlı Devleti'ndekine nazaran, daha az ve neticede alınan mesafenin daha fazla olduğunu görüyoruz.

Her ne kadar Japonların, geleneklerine bağlı kalarak, modernleştikleri çok söylenmişse de, Japonya'nın süratli ve sürekli modernleşmesinde başlıca faktörlerden birinin, bu ülkede dinin, gerçek yeri olan "ahret" işleri seviyesinde kalmış olduğu gerçeğidir. Nitekim, Japonya'da doğup büyüyen ve 1961-66 döneminde ABD'nin Tokyo Büyükelçiliği görevinde bulunan Harvard Üniversitesi Profesörlerinden Edwin O. Reischauer, ilk baskısını 1977'de çıkardığı ve iki yılda yeniden dokuz defa basılan "The Japanese" adlı ve değerli eserinde, Japonya'daki lâiklik eğiliminin, Batı dünyasına nazaran en az üç yüzyıl daha önce başladığını yazmaktadır. Prof. Reischauer'e göre: Japon toplumunun lâikliği, Çinli Konfüçyüs felsefesinin bir ürünüdür. Konfüçyüs, M.Ö. 551-479 yıllarında yaşamış olmakla birlikte, öğretisi Milâdın 7. yüzyılları arasında Japonya'ya girmiş, fakat son şeklini Çin'de ancak 12. yüzyılda almıştır. Konfüçyüs inancı yansırı, Budhizm'in 6. yüzyılda Japonya'ya girdiğini, 1549 Cizvit Misyoneri Saint Francis Xavier'in öncülüğünde Hristiyanlık dininin de Japonya'da süratle yayıldığını ve bugün Japonya'da 750.000 kadar Hristiyan'ın bulunduğunu biliyoruz. Japonların inanışlarından birisi de güneş, dağlar, ağaçlar, su ve kayalar gibi doğal olaylara tapan Shinto dinidir. Yine Prof. Reischauer'un vurguladığı gibi, Japonya'da bugün sayısı yüzlere ulaşan ve Shinto, Budha ve Hristiyan inanışlarını bir araya getiren birçok yeni din mevcut bulunmakta ve Japon inancına göre bir kimsenin sadece tek bir dine mensup olma şartı da aranmamaktadır. Bu nedenle Japonya'da hem Budha hem Shinto hem de Konfüçyüs inancına sahip birçok kimseye rastlamak mümkündür. Bu arada Shintoizm'in, dinden ziyade bir milliyetçilik ve vatanperverlik olduğu ve fiiliyatta, Japon halkının % 70-80'inin kendisini bu dinlerden hiçbirine mensup saymayarak, bir takım ahlâk kurallarına uymakla yetindiği belirtilmektedir. Kısaca, diğer ülkelerde olduğu gibi Japonya'daki "Modernleşme Akımı" da, "Kemalist Modernleşme Modeli"ndekine de benzer şekilde, lâiklik, gerçekçilik, ampirik rasyonalizm, denemecilik ve millete bağlılık gibi çeşitli temellere ve Batı dünyasını 16. yüzyıldan beri yöneten ilkelere dayanmaktadır.

VI

Devlet Başkanımız Sayın Kenan Evren'in, 1981 yılının başlaması dolayısıyla yayınladığı yeni yıl mesajında, israfi önleminin bir zaruret olduğunu vurgulaması çok isabetli olmuştur. Sayın Evren'in bu konu ile ilgili beyanı aynen şöyle idi: "Bütün dünyada kaynakları tehdit eden bunalımların ülkemize de yansıyan sorunları, yetersiz üretim plânlaması ve

sorumsuz bir tüketim politikası yüzünden, büyük boyutlara ulaşmış bulunmaktadır. Yaşamın temeli olan ekonomik dengenin yeniden sağlanabilmesi için, sürat ve verimli usullerle üretimi arttırmak, buna karşılık da tüketimi azamî dikkatle kontrol altında tutarak ve hatta kısarak israfi önlemek, vazgeçilmez bir zaruret halini almıştır. Özellikle, başta enerji kesimi olmak üzere, tüm kaynak bunalımlarına karşı önlemleri yalnız devletten beklememek ve herkesin imkânlarının azamîsini kullanarak katkıda bulunarak, bu alandaki çabaları desteklemek en büyük vatandaşlık görevidir.”

Bu yolda, Sayın Evren'in de belirttiği gibi, en büyük rehberimiz: Türk ulusuna her zaman en iyiyi, en doğru ve en güzeli gösteren Atatürk ilkeleri ve eserleri olacaktır. Gerçekten Atatürk, yalnız bankacılık sisteminin değil, sermaye piyasasının oluşturulması, köylünün para ve sermaye piyasalarına katılması ve millî tasarrufun artırılması ile ekonomik kalkınmaya sağlıklı finansman kaynaklarının bulunması ve geliştirilmesi işine de ilgi göstermiş ve bu çabaları kuvvetle desteklemiştir. Nitekim, dünya büyük ekonomi bunalımının Ekim 1929'da patlamasından çok kısa bir süre sonra, 13 Aralık 1929'da, Ankara'da kurulan Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin, halkı tutumlu yaşamaya ve yerli malı tüketmeye teşvik ettiğini; “Devlet hayatında olduğu gibi millet hayatında da kendi menbâna, yani istihsaline kifayet etmek endişesi, işte asıl büyük tedbir budur. Millet kendi istihsalinden fazla sarfetsinerek kanaatkâr bir hayata girmek mecburiyetindedir. Bin belâya karşı koyan, bin musibeti ezip yenmek ile meydana çıkan millî mevcudiyet millî maişeti tanzim edememek yüzünden tehlikeye düşürülmeyecektir” diyen büyük Atatürk'ün, bu amaçlara ulaşmak için zamanında her yıl düzenlenen “Tasarruf ve Yerli Malı Haftalarını” “Azami tasarruf, şiar-ı millîmiz olmalıdır” sözü ile desteklediğini görüyoruz.

Diğer taraftan 12 Aralık 1930'da Tasarruf ve Yerli Mallar Haftasını açan Başbakan İsmet Paşa'nın aynı Atatürkçü görüşü dile getirerek: “... Asıl millî sermaye, milletin kendi tasarrufu ve biriktirmesi ile temin olunmalıdır. Her ailenin suhuletle biriktirebileceği mütevazî paralarla en devamlı ve esaslî millî sermayeler birikebilir” dediğine tanık oluyoruz.

Tutumlu ve disiplinli davranmanın bir millete kalkınma, modernleşme ve refâh yolunu açtığıнын en iyi örneği Japonya'nın modernleşme hareketidir. 1868'de başlatılan Japon Modernleşmesi, Japon ulusunun tutum ve disiplini sayesinde, 1904-1905 yıllarında, Japonya'yı devrin en güçlü ekonomik ve endüstri devleti haline getirmeye yetmiş; İkinci Dünya Savaşı'nda yenik düşen ve tamamen harap olan Japonya'yı Japon milletinin

ulusal birlik duygusu, disiplinli ve tutumlu davranışı -ülkenin ham madde yokluğuna rağmen- dünyanın ABD ve Sovyetler Birliği'nden sonra üçüncü ekonomik süper gücü haline yükseltmiştir. "Japon Mucizesi" olarak adlandırılan bu başarının temelinde yatan ana nedenin kamu ve özel tasarruflar olduğu; 1949'da patlak veren enflasyonun, tüketime azaltılması sayesinde durdurulduğu; "İkinci Japonya" olarak adlandırılan Kore'nin de başarısında, bu tutumun başlıca rol oynadığı oybirliği ile kabul edilmektedir.

Çağımızda bir toplumun sağlam bir ekonomiye sahip bulunmasının önemli bir şartı da, o toplum fertlerinin günlük yaşantılarında tutuma riayet etmesidir. Atatürk döneminde okullarda ve toplumun çeşitli kademelerinde titizlikle uygulanan tutum program ve haftalarını özlemle arıyor; yerli mallarımızın kullanılıp değerlendirilmesinde ve günlük yaşantımızda - enerji, ekme ve sudan başlayarak- her türlü kaynaklarımızın en büyük itina ile kullanılmasının önemini vurgulayan bir seferberliğin bir an önce ve yeniden yürürlüğe sokulması gerektiğine inanıyoruz.

Tasarrufun, bir ülkenin ekonomisinin kalkındırılmasındaki önemine en güzel örneklerden birisi de, çağdaş Japon toplumu ve insanıdır. Oysa Japonlar da Türkler gibi geçmiş yüzyıllarda, dünya nimetlerine hor bakan bir toplum oluşturmakta; toplum hiyerarşisinin en başında aristokrat muharipler olan "Samuray"lar gelirken, ticaretle uğraşanlar bu hiyerarşinin en alt kademesinde yer almaktaydı. Ticarete ve parasal konulara ilgisizliğin bir sonucu olarak, çok iyi eğitim gören Samuray'lara aritmetik öğretmek lüzumu bile duyulmazdı.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, 1603-1868 Tokugawa yönetimi döneminde feodal idare, toplumun kapılarını dışarıya karşı kapamış ve fakat 1853'te Amerikalı Commodore Perry komutasında ABD savaş gemileri Japon Adaları'nın önünde de belirlediği ve Batılılar, Çin'dekine benzer bir şekilde, Japonlara ağır kapitülasyon andlaşmaları kabul ettirmeye kalktıkları zaman, Japonların 1868'den itibaren başlattığı modernleşme hareketinde sağlıklı bir para sistemi ile ilgili Batı yöntemlerini öğrenmeye ve uygulamaya başladığı görülmüştür.

16-29 Kasım 1980 tarihleri arasında Japon Dışişleri Bakanlığı'nın davetlisi olarak bir kere daha ve üçüncü kez yaptığım Japonya gezisi esnasında "hasis" olmayan Japon insanının, ne kadar "tutumlu" olduğunu bizzat, yeniden gözlemek fırsatını buldum. Devlet dairelerinden başlayarak Japonya'da elektrik ve ısı tasarrufuna büyük önem verilmektedir. 17 Kasım 1980 sabahı Dışişleri Bakanlığı'na yaptığım ziyaret ve Mr. Asomura, Mr.

Murata ve Mr. Tsutsumi adlarındaki Kamu İlişkileri ve Orta Doğu ile Afrika İşleri Bölümleri Genel Müdürleri ile yaptığım görüşme esnasında da devlet dairelerinin 20 santigrat derecenin altında ısıtıldığını ve bu uygulamaya titizlikle uyulduğunu öğrendim ve gördüm.

Yapılan hesaplara göre, bugün her Japon emekçi ailesi, gelirin beşte birinden fazlasını tasarrufa ayırmakta ve neticede Japonların tasarrufları, Amerikalıların tasarruflarının üç, Kanadalılarınkinin iki katına, İngiliz, Fransız ve Almanların tasarruflarının ise % 30 fazlasına ulaşmaktadır. 1956-76 döneminde, Japon gayrisafi millî hasılası tam 17 kat artarken, her ailenin, ortalama olarak beş yılda, tasarruflarını iki misline çıkardığını görüyoruz. Bu tasarrufu kolaylaştıran bir unsur da, birçok iş yerinde ikramiyelerin ve fazla mesainin, senede iki taksit halinde ödenmesi ve bu suretle emekçinin eline toplu paranın ancak iki defada ulaşması kendisini dikkatli, tutumlu olmaya alıştırmasıdır.

Dünyanın en büyük 300 özel bankasının 57'sini bugün Japon sermayesinin oluşturduğunu ve Amerikan bankalarını geçtiğini biliyoruz. Bununla birlikte, yukarıda da değindiğim gibi, Japonların "hasıs" olduğu zannedilmemelidir. Japonya bugün, tam anlamı ile bir "tüketim toplumu"nu da oluşturmakta, Manila, Honolulu, Paris ve diğer merkezleri ziyaret eden Japon turistleri bol para sarfetmekte ve karşılığında kaliteli mal ve hizmet beklemektedirler. Bugün de bir Japon'un sıkı pazarlığa giriştiğini ve hatta daha evvelden fiyat sorduğunu görmek oldukça ender bir olaydır. Ev ekonomisinde tutumun başlıca faktörü, Japon kadınıdır. Daha Samuray'lar döneminde tutuma saygılı olan Japon kadının efsanesi, ilk eğitimde örnek olarak okutulmaktadır.

VII

Özetleyecek olursak: Japonya'nın 1868'de Batının askerî meydan okuması karşısında, kapıları ve ülkeyi dünyaya kapatarak çağdaşlaşmamasında başlıca rolü oynayan feodal Tokugawa Dönemine son vererek ve İmparator Meiji etrafında toplanarak dünyanın en hızlı ve başarılı "çağdaşlaşma, modernleşme" atılımını gerçekleştirdiğini biliyoruz.

İmparator Meiji, 1869'da Edo şehrine, doğu başkent anlamında, Tokyo adını vermiş ve tarihte "Meiji Islahatı" olarak anlandırılan, fakat gerçekte bir inkılâp olan girişimlerde bulunmuştur. Sadece 16 yaşındayken tahta çıkan, fakat kişisel nitelikleri yanında etrafındaki ehliyetli ve vatanperver kişilerden yararlanan Meiji, sınıf ayırımına dayalı düzeni

değiştirmekle, hükûmet mekanizmasını 19. yüzyılın batı sistemine göre düzenlemekle; Fransa ve Almanya modellerine göre modern mahkemeler ve hukuk sistemi kurmakla işe başlamış; bu arada bizdeki aşar sistemine benzeyen sistemi kaldırarak, ekonomiyi modernleştirmek için modern bankacılık ve para sistemlerini yürürlüğe sokmuş; ülkeyi telgraf şebekesine kavuşturarak demiryolu yapımına girişmiş ve daha 1872'de Tokyo ile Yokohama arasında ilk treni hizmete sokmuştur.

1872'de, altı yıllık genel ve parasız ilk eğitimi de uygulamaya başlayan Meiji yönetimi, orta ve yüksek eğitimde batının çeşitli ülkelerinden getirttikleri fikir ve bilim adamlarından ve öğretmenlerden yararlanmışlar ve çok sayıda Japon gencini Batı teknolojisini öğrenmek için dışarıya yollamışlardır. Memleketimizde olduğu gibi, Japonya'da da bu modernleşme girişimi, bazı çevrelerce husumetle karşılanmış, Japon din çevrelerinin yumuşaklığına ve sadece ahret işleri ile uğraşmasına karşın silâhli mukavemet, çıkarları bozulan askerî Samuray sınıfından gelmiş ve 1877'de Satsuma'da patlak veren büyük ayaklanma bastırılarak yurttan barış sağlanmıştır.

Bir takım hazır "kalıp" ve "slogan"larla düşünen ve konuşanlar, "Atatürk İnkılâbı"na da "Burjuva Devrimi" adını vermekte acele etmişlerdir. Oysa Japon modernleşme atılımı, Batılı olmayan bir toplumda, Batının ekonomik ve askerî teknolojisinin meydan okumasına süratle ve başarı ile karşı koyan ve Çarlık Rusya'sına karşı kazandığı 1904-1905 askerî zafer de, Batının boyunduruğu altında yaşayan Asya milletlerine örnek olan bir harekettir. Bu bakımdan da Japon Modernleşmesi ile Kemalist İnkılâp arasında bir paralellik görmek mümkündür.

Modernleşme atılımında, Osmanlı Devleti'nin Japonlara kronolojik bakımdan öncülük ettikleri muhakkaktır. Ne var ki, Meiji ıslahatının Osmanlı ıslahat hareketlerinden daha köklü ve başarılı olduğu ve bu itibarla ancak 20. yüzyılın Kemalist Modernleşme Modeli ile karşılaştırılabileceği ortadadır.

Meiji Dönemi kısa zamanda başarılarını sürekli ve istikrarlı bir sisteme dayandırabilmek için, Batı modelinde bir Anayasa kabul etmeye yönelmiş ve 1873'de Itagaki gibi kimseler, Liberal Fransız ve Parlamenter Britanya düşüncesini temsil eden siyasî kuruluşlarını takiben, İmparator Meiji'nin direktifleri ve İto'nun başkanlığında 1889'da yeni bir Anayasa hazırlayarak 1890'da yürürlüğe sokmuştur.

Seçime dayalı Meclisi oluşturan ve 1850 Prusya Anayasası'na göre hazırlanan bu Anayasa'ya göre oluşan Hükûmet, devrin en başarılı

bürokrasi modelini de Almanya'dan almış ve bu Anayasa'nın Meiji Dönemi'ndeki uygulaması, Batı dünyası dışında ilk başarılı "parlamenter deneme" olarak kabul edilmiştir. İmparator Meiji'nin 1912'de ölümünden sonra sivil ve askerî iktidar arasındaki dengenin sağlanamaması sonucu, Japonya'nın "Yurtta sulh ve cihanda sulh" gibi bir prensibinin yokluğunun da etkisiyle, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve 1930'larda, militarist bir takım maceralara sürüklendiğini, bunun da Japonya'nın yenilgisine ve fakat tekrar ulusal ve programlı çaba ile demokratik rejim altında toparlanmasına yol açtığını biliyoruz.